

מ"ח 4990/14 - ד.ד. נגד מדינת ישראל

בבית המשפט העליון
מ"ח 4990/14

לפני: כבוד המשנה לנשיאה א' רובינשטיין

המבקשת: ד.ד.

נ ג ד

המשיבה: מדינת ישראל
בקשה למשפט חוזר

בשם המבקש: עו"ד מורן כרמון; עו"ד רתם רוזנברג

בשם המשיבה: עו"ד יוסף (ג'ואי) אש

החלטה

א. בקשה למשפט חוזר לפי סעיף 31 לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984. המבקשת, אשר הורשעה ברצח בכוונה תחילה של בעלה, ע.ד. (להלן המנוח), עבירה לפי סעיף 300(א)(2) יחד עם סעיף 301 לחוק העונשין, התשל"ז-1977. על המבקשת נגזר מאסר עולם, כחובת הדין.

רקע

ב. על פי האמור בכתב האישום שהוגש ביום 5.3.1997 לבית המשפט המחוזי בחיפה, הייתה המבקשת נשואה למנוח במשך כחמש שנים והתגוררה עמו בביתם בכפר במהלך נישואיהם נתגלעו בין המבקשת למנוח סכסוכים רבים, חלקם בגין חשדותיו של המנוח כי המבקשת בוגדת בו עם מ. ע., דודו של המנוח (להלן מ.). ביום 1997... בשעות הערב, בביתם, גרמה המבקשת, כנאמר, בכוונה תחילה למותו של המנוח, בכך שחסמה את דרכי הנשימה שלו עד שנפח את נשמתו. לאחר מכן קשרה המבקשת את רגליו של המנוח בתנועת כיפוף, עטפה אותו בניילון כחול ובשק יוטה שאת פתחו קשרה בחוט חשמל, והטמינה את גופתו בפח האשפה הסמוך לביתה. ביום 1997... עם פינוי האשפה, נמצאה גופת המנוח. המבקשת כפרה בעובדות כתב האישום, ומסרה גרסה שלפיה המנוח נסע לאילת עם שני חברים ביום 1997....

הכרעת הדין של בית המשפט המחוזי

ג. בית המשפט המחוזי בחיפה החליט לזכות את המבקשת מחמת הספק (ת"פ 44/97. הכרעת דין מיום 2.5.2001). פסק הדין ניתן על ידי הרכב השופט ס' ג'ובראן, השופט (כתארו אז) י' יעקבי-שווילי והשופטת ר' חוזה. הנמקות השופטים נחלקו. השופט ג'ובראן והשופטת חוזה דחו את טענת המבקשת לפיה המנוח מת מוות טבעי; ואולם, נקבע כי אין די בחומר הראיות שהוצג כדי לבסס הרשעתה במשפט פלילי, וכי לא ניתן לשלול את גרסתה של המבקשת לפיה המנוח סיפר לה שהוא נוסע לאילת כאפשרות היפותטית סבירה. עוד נקבע, כי אין ראיה הקושרת את המבקשת באופן ישיר לעבירה. נימוקי השופט י' יעקבי-שווילי היו שונים. לשיטתו, טענת התביעה שלפיה לאיש זולת המבקשת לא היה מניע לרצח אינה מדויקת. השופט הוסיף כי החשד שהמבקשת קשורה ברצח כבד מאוד, וכי אין הוכחה מוצקה, מעבר לכל ספק סביר, לאפשרות שאדם אחר ביצע את הרצח. ואולם – כך נימק – כיון שיתכן כי המנוח נראה בעודו בחיים ביום ו' 1997, מחליש הדבר את גרסת התביעה. על יסוד האמור הוחלט לזכות את המבקשת מחמת הספק. על הכרעת הדין הגישה המדינה ערעור לבית משפט זה.

פסק הדין של בית המשפט העליון

ד. בית המשפט העליון החליט פה אחד לקבל את הערעור ולהרשיע את המבקשת בעבירת הרצח (ע"פ 4736/01. פסק דין מיום 4.2.2002). פסק הדין ניתן מפי השופט א' א' לוי, בהסכמת השופט (כתארו אז) מ' חשין והשופטת (כתארה אז) מ' נאור. בית המשפט קבע כי המשיבה הרימה את הנטל והניחה בסיס איתן להוכיח את אשמתה של המבקשת מעבר לספק סביר. נפסק כי המנוח הומת בעבירה; כי הוא מצא את מותו לכל המאוחר בשעות הבוקר של יום שישי, 1997; כי הנסיעה לאילת לא הוכחה; וכי ראיות נוספות הן בדיקת תוכן קיבתו של המנוח; מציאת גופתו במיכל אשפה הסמוך לביתו; שק היוטה בו נמצאה גופתו והמזרון שהונח על השק; אריזת גופת המנוח בפריטים שהיו זמינים למבקשת; גלולות הבונדורמין אותן נתנה המבקשת למנוח טרם הומת; מניע המבקשת לגרום למות המנוח עקב יחסו האלים כלפיה, לפי הטענה, ונוכח יחסי הקרבה בינה לבין מ. בית המשפט קבע כי הצטברות הראיות אינה מקרית, ודי בהן להכריע את הכף לחובת המבקשת, שכן הן מוכיחות במידה הנדרשת בפלילים כי היא גרמה למות המנוח. בית המשפט ציין כי טענת האליבי של מ. אומתה על ידי המשיבה, וכי מכל מקום, מאחר שהמנוח נרצח בעת שנם את שנתו, בביתו, אין ספק שהמבקשת הייתה שותפה למעשה, בבחינת מבצעת בצוותא. בית המשפט הוסיף כי מחמת קו ההגנה בו נקטה המבקשת, לא נטען וממילא לא הוכח, שהמנוח קינטר אותה, לא בכלל ולא בתכוף למעשה. נקבע כי מתן גלולות הבונדורמין והמתתו של המנוח בעת שישן ממלאים אחר יסוד ההכנה ויסוד הכוונה תחילה. על יסוד האמור הורשעה המבקשת בעבירת הרצח ונגזר ע.ה. מאסר עולם.

הבקשה לדיון נוסף

ה. המבקשת הגישה בקשה לדיון נוסף בעניינה. הבקשה נדחתה ביום 19.5.2002 על ידי השופט (כתארו אז) א' מצא. נקבע כי אין כל חידוש הלכתי בקביעת בית משפט זה, שלפיה מסכת הראיות הנסיבתיות שהובאו לפני הערכאה הראשונה חייבה את המסקנה המשפטית כי המבקשת ביצעה את מעשה הרצח.

הבקשה למשפט חוזר

ו. ביום 15.7.2014 הגישה המבקשת, בעזרת הסניגוריה הציבורית הארצית, את הבקשה הנוכחית.

טענות המבקשת

ז. המבקשת עותרת לביטול הרשעתה בעבירת הרצח והמרתה בעבירת הריגה, ולחלופין, לביטול גזר הדין של מאסר עולם שהוטלה עליה. זאת, על יסוד ראיות חדשות שהתגלו כנטען לאחר סיום המשפט, שלפיהן ביצעה את מעשה ההמתה של המנוח על רקע התעללות קשה מצדו, ימים ספורים לאחר לידת בנה, כשהיא מצויה במצב נפשי קשה. לדברי באות כוח המבקשת, הבקשה יסודה בתחושה קשה של חוסר צדק שנגרם למבקשת בשל מאפייניה הייחודיים כקרבן עבירה, אשר לא איפשרו לה להביא בעת ניהול משפטה את מלוא הראיות הרלבנטיות להגנתה, כך שתוצאת ההליך מהווה עיוות דין של ממש. לטענתה, הבקשה נועדה לתקן את המעוות ולהביא לכך שהמבקשת תורשע בעבירה ההולמת את מידת אשמתה המוסרית. לחלופין, מתבקש להשית עליה עונש שיהלום את הדין הנוהג, בהתחשב בנסיבות הקשות בהן ביצעה את מעשה ההמתה, וזאת על ידי השתת עונש מופחת.

ח. באות-כוח המבקשת מציינת, כי במהלך המשפט לא הייתה מחלוקת שהמבקשת חששה באופן ממשי לחייה לפני מעשה ההמתה, ולמעשה לא ראתה כל מוצא למצבה. עם זאת, המשפט התמקד בשאלה האם הייתה המבקשת מעורבת ברצח אם לאו. באות-כוח המבקשת טוענת עוד כי התמונה שהוצגה במשפט בנוגע לאלימות המנוח כלפי המבקשת הייתה חלקית ביותר, וכי לאחר הרשעתה בבית משפט זה לא נטען, כמות שהיה ראוי, כי יש להחיל בעניינה עונש מופחת בהתאם לסעיף 300א(ג) לחוק העונשין.

ט. באות-כוח המבקשת מוסיפות כי במהלך שנות מאסרה עברה המבקשת תהליך טיפולי, שבמסגרתו הפסיקה להכחיש את מעורבותה בהמתתו של המנוח, וקיבלה עליה אחריות על המעשה. הגברת אופיר פרנקל, שהייתה בזמנו תלמידה לתואר שלישי בקרימינולוגיה קלינית, ערכה סדרת פגישות עם המבקשת כחלק מהתמחותה הקלינית. הפגישות נערכו בבית הסוהר, אחת לשבוע או פעמיים בשבוע, החל בסוף שנת 2005 ועד למחצית שנת 2006. בחוות הדעת של גברת פרנקל שצורפה לבקשה נכתב כי המבקשת הודתה לפני שהיא האחראית הבלעדית למות המנוח, ופרשה בפניה את סיפור חייה. גברת פרנקל התרשמה כי המבקשת הייתה קרבן להתעללות פיזית ונפשית קשה, וכי חוותה מצוקה קשה כאשר, כבת, כאם, כאחות וכבת מיעוטים. גברת פרנקל היא שהמליצה למבקשת לפנות לעורך-דין, והמלצתה הביאה את המבקשת לפנות לסניגוריה הציבורית בשנת 2006 כדי לבחון את האפשרות להביא להפחתת עונשה.

קציבת העונש

י. ביום 21.2.2008 הגישה הסניגוריה הציבורית לנשיא המדינה בקשת חנינה, שהתבססה על חלק גדול מהראיות שאספה בדבר ההתעללות שחוותה המבקשת מצד המנוח. בד בבד הוגשה בקשה לקציבת עונש מאסר העולם. ביום 6.9.2009 המליצה ועדת השחרורים המיוחדת כי עונשה של המבקשת ייקצב לעונש מאסר בן 30 שנה. ההמלצה התקבלה על ידי נשיא המדינה ביום 29.6.2010, אך בקשת החנינה נדחתה. בחודש יולי 2013 הגישה המבקשת בקשה חדשה לנשיא המדינה להקל בעונשה. הבקשה התקבלה לאחרונה, ועונשה של המבקשת קוצר ל-25 שנה.

ראיות העשויות לשנות את תוצאת המשפט לטובת הנידון

יא. באות-כוח המבקשת מבססות את הבקשה למשפט חוזר על ראיות חדשות המוכיחות, לדעתן, כי המבקשת הייתה אשה מוכה, כמו גם על ראיות לעניין מצבה הנפשי והלך רוחה בעת ההמתה. לדעתן, ראיות אלה הן "ראיות העשויות לשנות את תוצאות המשפט לטובת הנידון" במובנו של סעיף 31(א)(2) לחוק בתי המשפט:

יב. באות-כוח המבקשת טוענות, כי זמן קצר לאחר נישואיהם בשנת 1992, החל המנוח להכות את המבקשת ולעיתים אף לאנסה. מעשים אלה לא פסקו אף כשהייתה בהריון. תיעוד שצורף לבקשה מעיד על אשפוזיה של המבקשת, ועל חשדות שעלו בקרב הגורמים המטפלים בבית החולים לכך שהיא סובלת מאלימות. על רקע האלימות ניסתה המבקשת להתאבד, ניסיון שהוביל לאשפוז נוסף. המבקשת גם הגישה מספר תלונות נגד המנוח, שרובן נסגרו בשל חוסר עניין לציבור. המבקשת עירבה את גורמי הרווחה במצבה, וכן הגישה תביעה נגד המנוח בבית הדין השרעי ביום 3.4.1995. בהמלצת בית הדין השרעי הושג "שלום בית" ביום 21.12.1995.

מעשה ההמתה

יג. המבקשת ילדה את בנה פ. ביום 1997. היא השתחררה מבית היולדות ביום 1997. לטענת המבקשת, ביום 1997. חזר המנוח מעבודתו שתני לחלוטין והתנהגותו היתה קיצונית אף ביחס להתנהגותו בעבר. המבקשת טענה כי המנוח החל לצעוק עליה שבגדה בו, וכי הרך הנולד אינו שלו, ודרש ממנה לקיים עמו יחסי מין. המבקשת סירבה לדרישתו. המנוח ניסה להפשיטה בכוח, צעק וזרק גרעינים עליה ועל התינוק. המבקשת חששה לחייה ולחיי ילדיה, נתנה למנוח כדורי הרגעה, אמרה לו שתורידים את הילדים ואז תבוא לחדרם. המנוח נרדם. אז שמה עליו מספר רב של שמיכות חורף עבות שכיסו את כל גופו. באותו ערב ישנה המבקשת עם ילדיה. למחרת, ביום 1997, מצאה את המנוח ללא רוח חיים. היא סיפרה למ. בטלפון את שאירע, ומ. הוציא את הגופה מהבית.

חוות הדעת הפסיכיאטרית

יד. ד"ר גלעדית אופיר, מומחית בתחום הפסיכיאטריה של מבוגרים בתחום הטיפול בהפרעה בתר-חבלתית מורכבת בקרב נפגעי תקיפה מינית, ערכה אבחון למבקשת. לפי חוות דעתה מיום 25.5.2014 שצורפה לבקשה היתה המבקשת, בעת שהמיתה את המנוח, שרויה במצב נפשי קיצוני ביותר כתוצאה משני כוחות עוצמתיים שפעלו עליה במקביל: המצב הפוסט-טראומטי שאפיין את אישיותה ונבע מההתעללות בה, והשני, דיכאון לאחר לידה. לכן, לדבריה, לא ניתן אלא להסיק כי בעת המתתו של המנוח היתה המבקשת שרויה במצוקה נפשית קשה. לדברי המומחית, המבקשת "פעלה מתוך ניתוק נפשי שאפיין אותה כאדם הסובל מפוסט-טראומה מורכבת. תגובתה הייתה קיצונית מתמיד שכן פעלו עליה במשולב הכוחות הפוסט טראומטיים כמו גם המצב הנפשי המעורער לאחר לידה".

טו. לדברי באות-כוח המבקשת, הבקשה הוגשה רק לאחר קבלת חוות דעתה הסופית של ד"ר אופיר, ולכן עומדת היא בתנאים שבהוראת תקנה 4(א) לתקנות בתי המשפט (סדרי הדין במשפט חוזר), התשי"ז-1957. אף אם קיים איחור בהגשת הבקשה, טוענות באות-כוח המבקשת שאין לזקוף זאת לחובתה של המבקשת.

טז. באות-כוח המבקשת סבורות כי הראיות החדשות מצביעות על היעדרו של היסוד הנפשי הדרוש להרשעתה של המבקשת בעבירת הרצח, נוכח העדר החלטה להמית את המנוח. לטענתן, חוות הדעת של ד"ר אופיר והתשתית העובדתית להתעללות שחוותה המבקשת לאורך חייה, מבססות באופן לכאורי את הטענה כי "תסמונת האישה המוכה" ממנו סבלה, השפיעה באופן ממשי על שיקול דעתה בעת שהמיתה את המנוח. על פי חוות הדעת, המבקשת פעלה באותם רגעים מתוך מצב של פניקה וניתוק רגשי מוחלט, שנבעו מחשש לחייה ולחיי ילדיה וכן מדיכאון שלאחר הלידה בו הייתה שרויה. לדעתן, קיים סיכוי ממשי שהראיות החדשות יובילו להרשעת המבקשת בהריגה ולא ברצח, וכי הרשעתה בהריגה תוביל להטלת עונש מאסר בן שנים ספורות בלבד; הן מפנות לפסיקה בעניין. לחלופין ולמצער טוענות באות-כוח המבקשת כי הראיות יאפשרו להקל בעונשה של המבקשת באופן משמעותי בהתאם לסעיף 300א(ג) לחוק העונשין, שעניינו עונש מופחת (ראו פסקה ל"ד להלן). במקרה זה, העונש הצפוי למבקשת יהיה - לדעתן - נמוך משמעותית ממאסר עולם.

חשש של ממש כי בהרשעה נגרם לנידון עיוות דין

יז. לטענת באות-כוח המבקשת, זהו אחד המקרים בהם תחושת הצדק וההגינות אינה מאפשרת להשלים עם האפשרות שהמבקשת תרצה 25 שנות מאסר. המבקשת מרצה כעת 14 שנות מאסר, מנותקת מילדיה. לדעתן, מדובר במחיר כבד בהרבה מזה ששילמו נשים מוכות אחרות אשר המיתו את בעליהן בעקבות התעללות מתמשכת והורשעו בהריגה. לדבריהן, ניתן לעשות שימוש בסעיף 31א(4) לחוק בתי המשפט ולקבוע כי נגרם למבקשת עיוות דין בהרשעה; ולאפשר למבקשת להציג את גרסת האמת בנוגע להמתת המנוח ולנסיבותיה, כדי שעונשה ייגזר בהתאם למידת אשמתה האמיתית.

תשובת המשיבה

יח. המשיבה מתנגדת לבקשה. לטענתה, גרסתה של המבקשת היא גרסה אחת מני רבות אשר אינן מתיישבות עם טענותיה בנוגע למצבה הנפשי בעת הרצח. לדעת המשיבה, משפט חוזר אינו האכסניה המתאימה להעלאת קו הגנה חדש שיכול היה להיטען בזמן אמת. בנוסף, לדעתה, אין בחוות הדעת בנוגע למצבה הנפשי של המבקשת בעת ביצוע העבירה - טענה שלא נטענה בפני הערכאה הדיונית - כדי להוות עילה למשפט חוזר, זאת - במיוחד כשאין טענה לכשל בייצוג המבקשת. קבלת בקשה למשפט חוזר בנסיבות אלו תהווה, לדעת המשיבה, פגיעה קשה בעקרון סופיות הדיון. המשיבה מציינת כי גרסתה העכשוית של המבקשת ידועה לסניגוריה הציבורית מזה שש שנים. לטענת המשיבה, הבקשה אינה עומדת בתנאי הוראת תקנה 4 לתקנות בתי המשפט (סדר הדיון במשפט חוזר).

יט. המשיבה מפרטת את השתלשלות העניינים לאחר מתן גזר הדין אשר הושמטה מן הבקשה:

בשלהי 2004 פנתה באת-כוחה של המבקשת, עורכת הדין תמי אולמן, למשיבה בבקשה לחדש את החקירה בתיק, לאחר שחוקר פרטי שנשכר על ידי המבקשת בחן את מעורבותו של מ. ברצח. ואכן, ביום 25.10.2004 נגבתה מהמבקשת הודעה בה הודתה לראשונה ברצח המנוח בכוונה תחילה. המבקשת טענה כי תיכננה את הרצח עם מ.. לדבריה, המניע לרצח היה גילוי של המנוח כי הרך הנולד אינו בנו. המבקשת אף הודתה בתיאום גרסאות עם חברתה סוהא. למבקשת נערך עימות עם מ.. לדברי המשיבה, הראיות שנאספו לא הצביעו על מ. כשותף למעשה הרצח. המשיבה מציינת כי כעת, במסגרת הבקשה למשפט חוזר, טוענת המבקשת כי מ.

"רק" סייע לה לאחר מעשה, ולא נטל חלק בהמתת המנוח.

זאת ועוד, בשנת 2006 פנתה המבקשת ליועץ המשפטי לממשלה לבחון את הרשעתה מחדש. במסגרת הבקשה טענה, כי בערצו הרצח ניסה המנוח לאנוס אותה. היא נתנה לו ארבעה כדורי הרגעה והוא נרדם. כשהתעורר, הגיע מ. ובין השניים התנהלה שיחה קולנית וקשה שהגיעה לאליו ממשי, שבעקבותיה מת המנוח. הבקשה נדחתה ביום 13.2.2007. לדברי המשיבה, רק לאחר מיצוי הליכי החנינה פנתה המבקשת לקבלת חוות דעת שהתקבלה במאי 2014. לדבריה, הזמנת חוות דעת פסיכיאטרית, מעצם טיבה, אינה יוצרת ראייה חדשה. בודאי שלא בחלוף 17 שנים מעת ביצוע המעשה. דברים אלה נכונים ביתר שאת, לדעת המשיבה, נוכח העובדה שגרסתה העדכנית של המבקשת היא - כאמור - גרסה אחת מני רבות לאירועי ליל הרצח.

כ. לגופן של טענות, טוענת המשיבה כי המבקשת ניהלה את הגנתה באופן זהיר וקר רוח, ובחרה באופן מושכל שלא להודות ברצח ושלא לטעון להתעללות המנוח בה כגורם אשר בשלו ביצעה את הרצח. לדבריה, גרסתה הנוכחית של המבקשת היא ניסיון נוסף להביא להקלה בעונשה. לטענת המשיבה, גרסתה הראשונה השקריה של המשיבה; התיאום עם חברתה סוהא; מודעותה לתרגילי החקירה; עמידתה בהם ודבקותה בגרסתה השקריה במשך שמונה חקירות, מלמדת כי לא "הדחקה" היא שמנעה מהמבקשת לגולל בזמן אמת את גרסתה הנוכחית, אלא בחירה מודעת ושקולה. בנוסף, הימצאות 7 אריזות ריקות של גלולות בונדורמין בחומה הצמודה לביתה היא דוגמה להסתרת המעשה על ידי המבקשת באופן מודע; וכך גם תפירת הכיסוי לגופת המנוח; ניקוי הבית באופן קדחתני; אירוח חברותיה בביתה ואמירתה כי המנוח נסע לאילת. כל אלה מצביעים על עשייה נחושה ומודעת של המבקשת להסתיר את מעשיה. המשיבה מציינת כי הטענות בנוגע לאליו המנוח עלו כבר במהלך חקירתה הראשונה של המבקשת, וכן בפרשת ההגנה.

כא. לדברי המשיבה, ההודאה שנגבתה מן המבקשת בחודש אוקטובר 2004, לבקשתה וביזמתה, סותרת במישרין את הטענה הנוכחית שלפיה הכירה באחריותה רק בעקבות ההליך הטיפולי שעברה, ולכן מחלישה מאוד את הטענה כי המבקשת עברה מפנה כתוצאה מטיפול מוצלח, שאיפשר לה לחזור בה מהכחשת המעשה בשל "ניתוק נפשי", בעקבות היותה קרבת להתעללות קשה ומתמשכת. לטענת המשיבה, עצם ריבוי הגרסאות של המבקשת ביחס לדרך בה בוצע הרצח ולחלקה המדויק בו, משליך באופן ישיר על מהימנות גרסתה כי עברה מפנה נפשי בעקבות טיפול. כפועל יוצא, נוצר ספק רב, לדעתה, לגבי האפשרות לקבוע כי המבקשת הייתה קרבת להתעללויות המנוח וכי בשל כך רצחה אותו. לדברי המשיבה, כנות גרסתה הנוכחית מוטלת בספק גם נוכח דברים שמסרה במכתב למחלקת החנינות במשרד המשפטים מיום 2.5.2002, בו תיארה באופן שונה את הליך גרימת מותו של המנוח. לאחר כשנה, ביקשה להתעלם ממכתב זה, מאחר שאינו משקף את עמדתה, לפי הטענה המאוחרת.

חוות הדעת הפסיכיאטרית - עמדת המשיבה

כב. המשיבה טוענת עוד, כי יש לדחות את הטענה להעדר יסוד נפשי של כוונה תחילה. לדעתה, די בגרסתה החדשה של המבקשת כדי ללמד על רצח שתוכנן בקפידה ושבוצע בכוונה תחילה. לדברי המשיבה, חוות הדעת המתיימרת לבסס העדר יסוד נפשי של כוונה תחילה מתבססת על גרסתה של המבקשת בלבד, ומתעלמת מריבוי גרסאותיה עד כה הסותרות זו את זו. כן, מתעלמת חוות הדעת מכך שכבר בשנת 2004 הודתה המבקשת ברצח המנוח בכוונה תחילה. המשיבה מוסיפה כי טענת הניתוק הנפשי אינה עולה בקנה אחד עם רצף המעשים בהם נקטה המנוחה מיד לאחר הרצח להסתרת מעשיה. חוות הדעת אף אינה מתמודדת - כנטען - עם המניע הברור לרצח המנוח, ואף אין בה מענה לעובדה שבתקופה הסמוכה לרצח לא סבלה עוד המבקשת מנחת זרועו של המנוח.

עונש מופחת – עמדת המשיבה

כג. לטענת המשיבה, אף אין להיעתר לבקשה להחלת סעיף 300א(ג) לחוק העונשין. המשיבה סבורה, כי מרבית המסמכים שצורפו אינם מגלים את אלימותו הנטענת של המנוח; תלונתה האחרונה של המבקשת נגד המנוח הוגשה תשעה חודשים בטרם הרצח. לדעת המשיבה, אין במסמכים אלה כדי לבסס תמונת מצב המצדיקה עונש מופחת, הן מבחינת עוצמת האלימות המתוארת, הן מבחינת מידת הישנותה, ובעיקר, העדר סמיכות הזמנים בין התלונה האחרונה מיום 14.3.1996, לבין מות המנוח, תשעה חודשים לאחר מכן. בגליון הטיפול באשפוז האחרון של המבקשת מיום 10.11.1996, כחודשיים לפני הרצח, נכתב שהמנוח היה מכה את המבקשת אך לא עוד. בנוסף – כנטען – כל עדי התביעה שהעידו על אלימות המנוח, לא תיארו אלימות המגיעה בעוצמתה לזו המביאה לכדי עונש מופחת. המשיבה מבהירה כי המנוח היה זה שהגיש ראשון תביעת גירושין לבית הדין השרעי. לדעת המשיבה, המבקשת אסרטיבית באופייה ועל כך מעידים הקשר שיצרה עם שירותי הרווחה; עזיבת הבית לבית הוריה בעקבות תלונות על אלימות מצד המנוח; ההצטיידות בגלולות בונדורמין שנהגה לתת למנוח; וכן גירושה מבעלה הראשון. מכך מסיקה המשיבה כי מערכת היחסים בין המבקשת למנוח הייתה מורכבת מזו המתוארת בבקשה, וכי אישיותה של המבקשת שונה ומורכבת מזו המשתקפת מחוות הדעת שצורפה. לדבריה, נפסק כי החלתו של סעיף 300א(ג) לחוק העונשין שמורה רק למקרים קיצוניים וחריגים. העדר הסמיכות שבין תלונתה האחרונה של המבקשת למעשה הרצח מוציא, לדעתה, את ענייננו מחריג זה, וכך גם ריבוי גרסאותיה של המבקשת, שאינו מאפשר לתת אמון בטענה כי אלימות המנוח הגיעה לכדי אלימות חמורה ומתמשכת.

התגובה לתשובה

כד. בהתאם להחלטה מיום 12.2.2015 הוגשו תגובה ותשובה לתגובה. באות-כוח המבקשת מדגישות את נסיבותיה הייחודיות של נאשמת שהיא גם קרבן עבירה, המצדיקות, לדעתן, הגמשה של עקרון הסופיות. לדבריהן, גם המבקשת עצמה היא קרבן עבירה, שנתנה ונותנת את הדין, בַּרְצוּתָה עד הנה 14 שנות מאסר על העבירה שביצעה. לדעתן, העובדה שהמבקשת מסוגלת לספר את סיפורה האמיתי רק בחלוף שנים מן האירוע בעקבות טיפול נפשי שקיבלה, אינה צריכה לעמוד לה לרועץ בבקשה למשפט חוזר. באות-כוח המבקשת סבורות כי התמונה העובדתית והראייתית שהוצגה בבקשה למשפט חוזר, הן לגבי טיב היחסים בין המנוח לבין המבקשת והן לגבי מצבה הנפשי בעת ביצוע העבירה, שונה באופן משמעותי מזו שנפרשה בפני בתי המשפט בעת ניהול המשפט, ומצדיקה בירור מעמיק יותר במסגרת משפט חוזר. הן טוענות כי לא תיתכן מחלוקת, שהמבקשת היתה אישה מוכה וכי זה היה הרקע לאשפוז כחודשיים לפני האירוע, בו טענה שהאלימות נגדה פסקה. באות-כוח המבקשת מזכירות כי במהלך המשפט, בוסס דיו מניע המשיבה לרצח, בכך שמערכת היחסים בין המבקשת למנוח הייתה "מעורערת ביותר" ו"הלכה והידרדרה עם השנים", ואף הדגישה כי המנוח איים ברצח המבקשת מיד לאחר הלידה בשל חשדו כי התינוק אינו בנו. לכן קידמה המבקשת את פני הסכנה בדרך של המתת המנוח; בנסיבות אלה, טוענות באות-כוח המבקשת כי לא ניתן לקבל את טענות המשיבה בקשר ל"מורכבות" הקשר בין המנוח למבקשת והניסיון להציג את האלימות ביניהם כהדדית. לטענתן, החידוש בבקשה הוא ההשפעה שהייתה להיותה של המבקשת אשה מוכה אשר סבלה מהתעללות חמורה ביותר – וכן לסמיכות הזמנים ללידה – על מצבה הנפשי במועד בו נטלה את חיי המנוח. לדבריהן, התנהגות המבקשת בעת המעשה אינה שוללת מצוקה נפשית – אלא נובעת ממנה.

כה. לתגובה צורפה השלמה לחוות הדעת מאת ד"ר אופיר, בה נאמר כי בניגוד לטענת המשיבה, מנגנוני הגנה מניפולטיביים כביכול מלמדים על הצורך של נפגע עבירה בהישרדות. לדברי ד"ר אופיר, פעולות המבקשת אינן מלמדות על קור רוח ועל תכנון מוקדם, אלא על מצוקה נפשית המתבטאת במנגנון הגנה של פיצול. על פי חוות הדעת, המעשה שעשתה המבקשת נבע מתוך "יאוש ו"בוצע

בקונטקסט של היותה קורבן של שנים להתעללות פיזית ומינית קשה וכך יש לראותו".

כו. באות-כוח המבקשת מתנצלות על השמטת פניית המבקשת למשטרה משנת 2004 בשל טעות עריכה. לדבריהן, הפניה משנת 2006 הייתה עצמאית, ונכתבה בסיוע גורם נוסף בלא שהסניגוריה הציבורית הייתה מודעת לה. לדעתן, פניה זו אינה סותרת את התהליך הנפשי שעבר על המבקשת בעקבות הטיפול שקיבלה. בנוסף, נטען כי הבקשה למשפט חוזר אינה נסמכת, בודאי לא באופן בלעדי, על גרסת המבקשת, וכי לסוגית מהימנותה אין מעמד מכריע בה. אשר לטענת השיהוי מציינות באות-כוח המבקשת, כי אכן מיצו תחילה את הליכי הקציבה והחנינה.

התגובה לתגובה

כז. המשיבה שבה וטוענת, כי העובדה שהמבקשת בחרה להודות ברצח בכוונה תחילה בחודש אוקטובר 2004, עומדת בסתירה לטענות כי פיצול, הדחקה והרחקה מנעו ממנה להכיר באחריותה למות המנוח עד לתהליך הטיפול שיעברה בשנת 2006. ממילא, לדעתה, הודאת המבקשת משנת 2004 סותרת את הטענה במהלך ניהול המשפט כי המעשה היה חלק ממערבולת אירועים טראומטיים שהמבקשת נזכרה בהם רק במסגרת הטיפול שיעברה בשנת 2006. לדברי המשיבה, דומה כי חוות הדעת בנוגע למצבה הנפשי של המבקשת הולכת ומתגבשת בהתאם לטענות המשיבה. לטענתה, בלתי סביר, בלשון המעטה, כי התנהגותה קרת הרוח של המבקשת במהלך המעשה - אירוח חברותיה ובניית גרסה שקרית - עולה בקנה אחד עם טענותיה ליסוד נפשי של "מצב פוסט טראומטי מנותק" ועם "התנהגות אוטומטית". לדעת המשיבה, האיום שחשה המבקשת מהמנוח לא נבע מהתעללות חמורה ומומשכת, אלא על רקע הרומן הארוך שניהלה עם מ., והחשד כי הרך הנולד ימים ספורים לפני הרצח, אינו של המנוח. לטענת המשיבה, המבקשת התנהלה במניפולטיביות רבה בחקירותיה במשטרה לאחר האירוע: אף שסיפרה כי המנוח נהג להכותה, מסרה גרסה שקרית רבת פרטים המרחיקה אותה מביצוע הרצח.

דין והכרעה

כח. לאחר עיון בבקשה על נספחיה, בחוות הדעת שצורפה לה ובהשלמה לחוות הדעת, בתשובה ובתגובות, לרבות פסקי הדין של בית המשפט המחוזי ושל בית משפט זה, אין בידי להיעתר לבקשה. כידוע, בבסיסו של מוסד המשפט החוזר המעוגן בסעיף 31(א) לחוק בתי המשפט עומדת השאיפה ליצירת איזון בין שני ערכים מרכזיים: מצד אחד, הערך המובן מאליה של חשיפת האמת ומניעת הרשעות שווא, מתוך הכרה כי מערכת משפטית באשר כולה בני אנוש אינה חפה מטעויות. מן הצד האחר, עקרון סופיות הדיון והתכליות שבבסיסו, קרי, הבטחת ודאות משפטית, יציבות ויעילות דיונית (מ"ח 5935/14 פלוני נ' מדינת ישראל, פסקה ח' (18.12.2014); מ"ח 2432/12 פלוני נ' מדינת ישראל, פסקה 50 (2.4.2014) להלן עניין פלוני א'; מ"ח 4811/12 אלקאדר נ' מדינת ישראל (2.5.2013) להלן עניין אלקאדר; מ"ח 8093/04 קסטל נ' מדינת ישראל, פסקה 29 (28.5.2012) להלן עניין קסטל). דברים אלה מעוגנים בשכל הישר ובנסיון החיים; ברי כי אמת זוועת מצדיקה בירור נוסף, ומכאן מוסד המשפט החוזר, אך הכלל הוא - לאחר שהנושא נבדק במספר ערכאות - כי אין להתיר מצב של "אין לדבר סוף". האיזון הראוי בין הערכים המנוגדים מחייב איפוא שלא יתקיים משפט חוזר רק משום שהנידון מתקשה להשלים עם הרשעתו (מ"ח 5639/12 פלוני נ' מדינת ישראל, פסקה 19 (27.2.2013)), אלא אך בהתקיים למצער אחת העילות שמנה המחוקק. איזון זה מעניק למוסד המשפט החוזר את ייחודו המשפטי ומבדל אותו מהליכי השגה "רגילים" (עניין קסטל, פסקה 29; עניין אלקאדר, פסקה 21).

כט. אף יש לזכור, כי נקודת המוצא ההכרחית לדיון בבקשה למשפט חוזר היא שפסק הדין נושא הבקשה ניתן כדיון, ובדין יסודו (מ"ח 4057/02 סובחי נ' מדינת ישראל, פסקה 7 (10.7.2002)). לכן, היתר לקיומו של משפט חוזר ניתן במשורה, והליך זה הוא בבחינת החרג ולא הכלל (מ"ח 4737/07 מירופולסקי נ' מדינת ישראל (6.11.2007); (מ"ח 5568/09 סביחי נ' מדינת ישראל, פסקה 19 (31.8.2011), להלן עניין סביחי), ולא נועד לקיים הליך נוסף של ערעור על פסק הדין (עניין פלוני א', פסקה 51; מ"ח 6731/96 ברנס נ' מדינת ישראל, פ"ד נא(4) 250, 241 (1996)). אף אין מדובר ב"הזדמנות נוספת" למבקש לטוות גרסה שונה או משופרת (מ"ח 3139/13 רחמיאן נ' מדינת ישראל, פסקה 23 (25.5.2014) להלן עניין רחמיאן). המשפט החוזר נועד, איפוא, לבחון ספקות ממשיים העולים ביחס להרשעתו של אדם, ככל שהוכחה תשתית איתנה לקיומה של אחת העילות המנויות בסעיף 31(א) לחוק בתי המשפט.

ל. הבקשה דנא מושתתת על שתי עילות. הראשונה היא זו המנויה בסעיף 31(א)(2) לחוק בתי המשפט, שעניינה קיומן של עובדות או ראיות העשויות, לבדן או ביחד עם החומר הקיים, לשנות את תוצאת המשפט לטובתה; השנייה היא העילה המנויה בסעיף 31(א)(4) לחוק שעניינה חשש של ממש כי בהרשעה נגרם לנידון עיוות דין. אבחן עילות אלה לענייננו אחת לאחת.

ראיות העשויות לשנות את תוצאת המשפט לטובת הנידון

לא. כאמור, על פי סעיף 31(א)(2) לחוק בתי המשפט ניתן להורות על קיום משפט חוזר בעניין פלילי שנפסק בו סופית, אם

"(2) הוצגו עובדות או ראיות, העשויות, לבדן או ביחד עם החומר שהיה בפני בית המשפט בראשונה, לשנות את תוצאות המשפט לטובת הנידון" (ההדגשה הוספה - א"ר).

כדי לחסות תחת עילה זו על המבקש להצביע על עובדות או ראיות שעשויות לשנות את תוצאת המשפט לטובתו, אפילו ניתן היה להביאן במהלך המשפט (מ"ח 7929/96 קוזלי נ' מדינת ישראל, פ"ד נג(1) 561-560 (1999), להלן עניין קוזלי). על הראיות והעובדות להיות בעלות משקל סגולי, אשר בעצמן או בהצטרפן לחומר הראיות הקודם יגיעו לכדי מסה קריטית, שיהא בה פוטנציאל להביא לשינוי תוצאת המשפט (מ"ח 6148/95 עזריה נ' מדינת ישראל, פ"ד נא(2) 355, 334 (1997) להלן עניין עזריה). כאמור, עילה זו נועדה לאפשר, גם בדיעבד, בחינה מעמיקה של ההרשעה על בסיס תשתית מלאה יותר, חדשה כולה או חלקה, אשר לא עמדה לנגד עיניהן של הערכאות בעבר ויש בה "כוח שינוי" (עניין אלקאדר, פסקה 26; עניין סביחי, פסקה 20).

חוות הדעת הפסיכיאטרית

לב. במקרה דנן צירפה המבקשת ראיות המעידות לטענתה, על ההתעללות שחוותה מצד המנוח ובהן מסמכים המעידים על אשפוזו ועל תלונות שהגישה במשטרה. עיקר הבקשה נסמכת על חוות הדעת הנזכרת מאת ד"ר אופיר. מחוות הדעת מיום 25.5.2014 עולה כנאמר מעלה (פסקה י"ד), כי בעת שהמיתה את המנוח, הייתה המבקשת שרויה במצב נפשי קיצוני ביותר כתוצאה מן המצב הפוסט-טראומתי אשר נבע מההתעללות בה, ומדיכאון לאחר לידה. מסקנת ד"ר אופיר היא, כי בעת המתתו של המנוח הייתה המבקשת שרויה במצוקה נפשית קשה, ופעלה מתוך "ניתוק נפשי". בהשלמת חוות הדעת הוסיפה ד"ר אופיר (וראו פסקה כ"ה למעלה) כי מנגנוני הגנה מניפולטיביים כביכול מלמדים על הצורך של נפגע עבירה בהישרדות, וכי המבקשת פעלה לא בתכנון מוקדם אלא

ממצוקה נפשית וייאוש והמעשה שעשתה "בוצע בקונטקסט של היותה קרבן של שנים להתעללות פיזית ומינית קשה וכך יש לראותו".

האם ראייה זו עשויה לשנות את תוצאת המשפט - ההרשעה ולחלופין העונש - לטובת המבקשת, כנדרש לקיום העילה הקבועה בסעיף 31(א)(2) לחוק בתי המשפט? חוששני כי התשובה לכך אינה בחיוב.

לג. לעניין ההרשעה - כאמור, באות-כוח המבקשת טענו כי הראיות החדשות שהביאו מצביעות על היעדרו של היסוד הנפשי הדרוש להרשעת המבקשת בעבירת הרצח, וכי הרשעתה בהריגה, תחת רצח, תוביל להטלת עונש מאסר בן שנים ספורות בלבד; ולחלופין, ראייה היא לעונש מופחת לפי סעיף 300 א(ג) לחוק העונשין. דומני כי הטענה המצביעה על היעדרו של היסוד הנפשי הדרוש להרשעת המבקשת בעבירת הרצח אינה חזקה דיה, והראיות שצורפו לה אין בהן משקל סגולי כך שלעצמן או בהצטרפן לחומר הראיות הקודם יגיעו לכדי מסה קריטית, אשר יהיה בה, או בהשתלבותה עם החומר שהיה בפני בית המשפט, פוטנציאל להביא לשינוי תוצאת המשפט מרצח להריגה (עניין עזריה, עמוד 355). בכל הכבוד לחוות הדעת, סבורני כי תשובת המדינה יש בה טעם. מכלול התנהגותה של המבקשת שפורט מעלה אינו תומך, לדעתי, בטענות שבבקשה; הן הצעדים השונים שנקטה בסמוך להמתת המנוח, הן כפירתה והגרסאות השונות שמסרה, אינם מעידים על ניתוק - אלא על מאמץ להתמודד עם המצב שאליו קלעה עצמה במעשה ההמתה. יתר על כן, חוות הדעת ניתנה קרוב לשני עשורים לאחר המעשה, וגם בכך - בכל הכבוד - יש כדי להחליש את כוחה. לפיכך אתמקד בטענה החלופית שהועלתה בנוגע לאפשרות להקל בעונשה של המבקשת נוכח הראיות החדשות שהוצגו.

משפט חוזר בגין עונש

לד. סעיף 300 א לחוק העונשין, שכותרתו "עונש מופחת", הוסף בשנת 1995 בתיקון מס' 44 לחוק. בהתאם לאמור בו, על אף האמור בסעיף 300 לחוק, ניתן להטיל עונש קל מעונש מאסר העולם הקבוע בו, אם נעברה העבירה באחד משלושה מצבים חריגים המנויים בסעיף. לענייננו רלבנטי סעיף 300 א(ג):

"כשהנאשם היה נתון במצב של מצוקה נפשית קשה, עקב התעללות חמורה ומתמשכת בו או בבן משפחתו, בידי מי שהנאשם גרם למותו".

לה. מלשון סעיף זה עולה, כי שלושה תנאים מצטברים נדרשים כדי שתקום אפשרות להקל בעונשו של מי שהמית אדם בנסיבות המנויות בו: ראשית, במישור הנפשי - נדרש כי המעשה נעשה כשהנאשם היה נתון במצוקה נפשית קשה; שנית, מבחינה עובדתית נדרש להוכיח, כי הנאשם (או בן משפחתו) סבל מהתעללות חמורה ומתמשכת מידי של המנוח; ושלישית, יש להראות כי המצוקה הנפשית האמורה נבעה מאותה התעללות. ויודגש: הנטל לשכנע כי נתקיימו שלושת התנאים האמורים מוטל על הנאשם - עליו להביא את ראיותיו ולשכנע את בית המשפט בקיומם של התנאים, ברמה של מאזן הסתברויות (ע"פ 1855/05 פרישקין נ' מדינת ישראל, פסקה 3 לחוות דעתה של השופטת ע' ארבל (24.3.2008), להלן עניין פרישקין).

לו. כאמור, סעיף 300 א לחוק העונשין מאפשר לבית המשפט להקל עם נאשם שהורשע ברצח, ולגזור עליו עונש קל מעונש החובה של מאסר עולם הקבוע בחוק, וזאת במקרים חריגים בהם תחושת הצדק אינה מתיישבת עם מאסר עולם בשל מצבו הנפשי של הנאשם בשעת מעשה (מ"ח 8810/13 פלוני נ' מדינת ישראל, פסקה יב (29.5.2014) להלן עניין פלוני ב', וראו האסמכתאות שם). עמוד 10

ביסוד תיקון זה לחוק העונשין עומדת "תפיסה חברתית לפיה אדם הפועל במצבי לחץ המפורטים בסעיף 300א, אף כי עליו לתת את הדין על המתת אדם שעשה, אין הוא עומד מהבחינה המוסרית בדרגה אחת עם רוצח. במצבים אלה מחייבת תחושת הצדק להפחית מאחריותו של האדם למעשהו, ולאפשר לבית המשפט לגזור את דינו במידה התואמת את נסיבות עניינו" (הצעת חוק העונשין (תיקון מס' 41) (אחריות מופחתת), התשנ"ה-1995, הצעות חוק תשנ"ה 476; ע"פ 4419/95 חדד נ' מדינת ישראל, פ"ד נ(2) 752, 762 (1996), להלן עניין חדד). סעיף 300א לחוק העונשין נועד, אם כן, ליתן מענה למקרים חריגים, אשר נסיבותיהם ייחודיות (עניין פרישקין, פסקה 1 לחוות דעתה של השופטת ע' ארבל).

לז. לאחרונה, בעניין פלוני ב' נדרשתי לבקשה למשפט חוזר שהגיש מי שהורשע ברצח כפול. לבקשה צורפו חוות דעת פסיכולוגית וחוות דעת פסיכיאטרית, והיא נשענה - כבעניינו - על סעיף 31(א)(2) לחוק בתי המשפט. הבקשה נועדה להביא להקלה בעונשו של הנידון מכוח סעיף 300א(א) לחוק העונשין. עלתה השאלה, האם קיימת כל עיקר אפשרות להגיש בקשה למשפט חוזר בשל עונש, להבדיל מן ההרשעה. לעניין זה הובעו עמדות שונות ביחס לכל אחת מהעילות (ראו סקירתה הרחבה של המשנה לנשיאה (כתארה אז) מ' נאור בעניין רחמיאן, פסקאות 11-13). בהחלטה בבקשה בעניין פלוני ב' נכתב:

"השגגות העלולות לצאת מתחת ידיהן של ערכאות שיפוטיות אינן מוגבלות לשלב הכרעת הדין, ולפיכך לטעמי אין מקום להגביל את שיקול דעתו של בית המשפט להורות על קיום משפט חוזר מקום בו הבקשה עוסקת בשלב גזירת הדין. 'תוצאות המשפט' שבסעיף 31 אינן הכרעת הדין בלבד; עניין לא פחות העונש, הוא תוצאתו האופרטיבית של ההליך" (פסקה יא).

עם זאת הוספתי שם, כי הגם שהגשת בקשה למשפט חוזר אשר עניינה הצגת ראיות חדשות לעניין העונש לא נשללה, על המבקש להראות כי יהא בכוחן של הראיות החדשות המוצגות לפני בית המשפט לשנות בצורה כה משמעותית את התוצאה, עד שיהא בה כדי להביא שינוי בעונשו של המבקש "מן הקצה אל הקצה" (מ"ח 4362/07 בשן נ' מדינת ישראל, פסקה 9 (1.6.2008)). במלים אחרות, על המבקש לקיים משפט חוזר בגין חומרת העונש שנגזר עליו, מוטל נטל ראיתי לא מבוטל (עניין רחמיאן, פסקה 13), והוא הבאתה של ראיה "מוחצת" (עניין פלוני ב' פסקה יא).

לח. ולעניינו שלנו: השאלה היא, האם גם אילו הנחנו לטובת המבקשת כי בקשתה להקל בעונשה בשל היותה נתונה במצב של מצוקה נפשית קשה עקב התעללות חמורה ומתמשכת מידי המנוח הייתה מתקבלת, היה בכך כדי לשנות את עונשה מן הקצה אל הקצה. דעת לנבון נקל, כי אין הדעת נוחה מהעלאתן של טענות לעניין מצבה הנפשי של המבקשת כיום, לאחר שבעת משפטה ובעת הערעור בפני בית משפט זה, כפרה מכל וכל בעצם ביצוע הרצח. בעניין פלוני ב' נאמר כי להכחשתו הגורפת של המבקש דשם בעת ניהול ההליכים המשפטיים יש "תוצאת לוואי ראייתית", המגביה את המשוכה שבפניו בהעלותו כיום טענות בדבר מצבו הנפשי במועד ביצוע העבירות (פסקה יג). הדברים יפים לנידון דידן.

לט. אכן, לפי חוות הדעת וההשלמה לה היתה המבקשת נתונה במצב של מצוקה נפשית קשה עקב התעללות חמורה ומתמשכת בה על ידי המנוח. סיכום חוות הדעת של ד"ר אופיר בנוגע למבקשת התייחס, כאמור ל"ניתוק נפשי", נוכח השפעת הטראומה והדיכאון שלאחר לידה, נאמר עוד כי:

...היא פעלה כלביאה המגינה על גוריה במצב שנתפס על ידה באותו רגע כמסכן חיים.

אין לי כל ספק, ...כי גב' ד' פעלה מתוך מצב נפשי מנותק, מתוך דיכאון שלאחר לידה ויותר מכל – מתוך דחף של הגנה עצמית עליה ועל שני ילדיה הרכים, נוכח ההתעללות המתמשכת זה שנים מצידו של עלי".

בסיום חוות הדעת אובחנה המבקשת כסובלת ממספר הפרעות נפשיות. בהשלמת חוות הדעת נכתב:

"מדובר במקרה של אשה אשר ברגע של משבר, מתוך מצוקה נפשית קשה ביותר, כשעודה כאובה ומדממת לאחר לידה, קמה ועשתה מעשה של ייאוש. תהא חומרתו של המעשה רבה ככל שתהיה, ומבלי חלילה להצדיקו, הרי שהוא בוצע בקונטקסט של היותה קורבן של שנים להתעללות פיזית ומינית קשה, וכך יש לראותו".

מ. דברים אלה אמנם שובים את הלב, אך אפילו אצא מן ההנחה כי המבקשת הייתה קרוב להתעללות מצד המנוח, יש לקחת בחשבון כי חוות הדעת נכתבה שנים רבות לאחר ביצוע העבירה. בהכחשתה הגורפת את מעשה הרצח, בזמן אמיתי, מנעה המבקשת את האפשרות לבחון בעת ניהול המשפט את מצבה הנפשי בעת ביצוע העבירות. זו "תוצאת הלוואי הראייתית" המקשה על המבקשת לבוא כעת בשערי סעיף 300א(ג) לחוק העונשין.

מא. יתרה מכך, ברי כי גם העובדה שהמבקשת הודתה לראשונה בביצוע הרצח מיום 25.10.2004 בטרם החלה בטיפול נפשי בכלל, מחלישה את עוצמת הראיה החדשה – חוות הדעת הפסיכיאטרית. לא השתכנעתי איפוא כי בכוחה של חוות הדעת להצדיק קבלת בקשה למשפט חוזר לעניין הפחתה בעונשה של המבקשת. ויודגש: אילו התקבלה בקשתה של המבקשת למשפט חוזר, היה בית המשפט המחוזי, שאליו היה מוחזר הדיון, דן בשאלה אם ראוי לסטות מעונש החובה של מאסר עולם, ואם כן, על איזה עונש מאסר ראוי להעמיד את עונשה של המבקשת, כסמכות שבשיקול דעת שיפוטי. תכלית ההסדר שבסעיף 300א לחוק העונשין כחריג לעונש חובה, מחייבת מתן מרווח של שיקול דעת לבית המשפט לעניין העונשי גם במקום בו מתקיימים תנאי סעיף 300א לחוק העונשין. העמידה בתנאי אחת החלופות שבסעיף 300א היא, איפוא, תנאי הכרחי, אך לא מספיק, לצורך הקלה בעונש למי שהורשע ברצח, ועל בית המשפט להשתכנע שכלל נסיבות המקרה והולמות הקלה בעונש. במלים אחרות, ההכרעה בדבר תחולת סעיף 300א לחוק העונשין אינה הכרעה טכנית הנובעת מהתקיימות התנאים הדרושים ותו לא, אלא נובעת מבחינה מהותית של כלל נסיבות העניין (דנ"פ 3220/08 פרישקין נ' מדינת ישראל, פסקה 14 (7.9.2008)).

מב. בנידון דידן אכן אפשר, כי אילו התקבלה חוות הדעת כראיה לעת הזאת, וכאמור אין זו דעתי, היה בכוחה לשנות את התוצאה העונשית לטובת המבקשת; במקרים דומים בהם הוחל סעיף 300א(א) לחוק העונשין והופחתה הענישה, הוטלו בממוצע תקופות מאסר של 20 שנים על מי שעונשם נגזר לפי סעיף זה (ראו סקירה מקיפה בנושא בעניין פלוני ב' פסקה טו). ואולם, בנסיבות העניין, בהתחשב בעובדה שעונש מאסר העולם שהוטל על המבקשת כחובה נקצב פעמיים על ידי נשיא המדינה והועמד בסופו של יום על 25 שנות מאסר, ומאחר שהמבקשת ריצתה כבר כ-14 שנות מאסר, אין מדובר באפשרות שינוי "מן הקצה אל הקצה" של עונשה. כמובן בידי המבקשת לפנות בבקשה נוספת לחנינה או לקציבת עונשה. שוב ועל כך לא אביע דעתי.

מג. לסיכום חלק זה, בהתחשב במכלול הראיות בתיק, אין בראיה החדשה אותו משקל סגולי מכריע, שיהפוך למסה קריטית משמעותית הנדרשת להצדקת משפט חוזר, ולוא בנוגע להקלה בעונש. נותר לבחון האם מתקיימת העילה של חשש ממשי, כי נגרם למבקשת עיוות דין המצדיק להורות על קיומו של משפט חוזר.

חשש של ממש כי בהרשעה נגרם לנידון עיוות דין

מד. העילה של סעיף 31(א)(4) לחוק בתי המשפט, לפיה ניתן להורות על קיום משפט חוזר בעניין פלילי שנפסק בו סופית אם "נתעורר חשש של ממש כי בהרשעה נגרם לנידון עיוות דין", נועדה להרחיב את גדרי סמכותו ושיקול דעתו של בית המשפט בבואו להחליט בכגון דא. ויוטעם: עילה זו, להבדיל מהעילה לפי סעיף 31(א)(2) לחוק העונשין, מוגבלת לעיוות דין בהרשעה בלבד, להבדיל מעיוות דין בגזר הדין. זהו כלי לתיקון עיוות דין שורשי אשר יש חשש שהביא להרשעתו של אדם חף מפשע (עניין פלוני א', פסקה 54). מדובר ב"עילת סל" המאפשרת להורות על משפט חוזר במקרים חריגים ויוצאי דופן בהם יתעורר בליבו של בית המשפט "חשש של ממש" כי נגרם לנאשם עיוות דין, ואשר אינם בגדר העילות האחרות למשפט חוזר (עניין קוזלי, עמודים 560-561). "עילת הסל" אינה כוללת יסודות משפטיים מוגדרים, והיא נועדה לתת מענה לפגם דיוני שורשי שנתגלה בהליך הפלילי, כזה המערער את יסודות ההרשעה (עניין אלקאדר, פסקה 27). בבואו לדון בה, משקיף בית המשפט ב"מבט על" על מלוא חומר הראיות - המקורי והנוסף - ובוחן אם קיים חשש של ממש כי בהרשעת המבקש נגרם עיוות דין (עניין קוזלי, עמוד 562). המונח "עיוות דין" המופיע בסעיף 31(א)(4) לחוק בתי המשפט הוא מטבעו עמום. הוא נועד לאזן בין הרצון לעשות צדק עם המבקש לתקן טעות שנפלה לכאורה בהרשעתו, לבין עקרון סופיות הדין המבטיח יציבות ובטחון (מ"ח 8390/01 אקסלרוד נ' מדינת ישראל, פסקה 9 (17.10.2005)). ואולם, כפי שנפסק לא אחת, עילת הסל מאפשרת להורות על קיומו של משפט חוזר רק בהתקיים נסיבות יוצאותדופן המצדיקות זאת (מ"ח 8498/13 אל עביד נ' מדינת ישראל, פסקה 55 (12.2.2015)).

מה. האם במקרה דנא נתעורר חשש של ממש כי בהרשעה נגרם למבקשת עיוות דין?

דומני כי התשובה לכך אינה חיובית. אכן, גורלה של המבקשת לא שפר עליה. מסכת חייה קשה; סיפור חייה עצוב וקשה. על גבה משא נכבד של מצוקות. המבקשת סבלה מהתעללות פיסית ומינית מצד המנוח במשך חמש שנות נישואיהם. עובדה זו הייתה ידועה במהלך ניהול המשפט, ולמעשה, מהודעתה הראשונה של המבקשת במשטרה, אף שנכון הוא כי מסכת ההתעללות לא הובאה במלואה ואף לא תיעוד אשפוזיה של המבקשת, נוכח קו ההגנה המכחיש שאימצה - כפירה בהמתת המנוח מכל וכל.

מו. אני מתעלם מהראיות שלפיהן היתה המבקשת אשה מוכה בידי בעלה המנוח, ולמעשה אף מאז ילדותה. אכן, "אם כל חטאת אינה תגובת הייאוש של קרבן ההתעללות, אלא שתיקת החברה, החל באלה היודעים על מסכת ההתעללויות ואינם מדווחים על כך, וכלה ברשויות שאינן מתערבות במידה הדרושה" (דברי השופט ד' דורנר בע"פ 6353/94 בוחבט נ' מדינת ישראל, פ"ד מט(3) 647, 653 (1995) להלן עניין בוחבט). דברים אלה, וכל מקרה לנסיבותיו, יפים לא אחת בודאי בחברות שמרניות שבהן קורבנות ההתעללות עלולים להיות לכודים מאחורי קירות של מוסכמות.

מז. עם זאת, מובן כי אין לפטור מעונש ממשי את מי שנטל חיי אדם, וקדושת החיים היא ערך על אנושי וחוקתי הנאמר גם בחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו (סעיפים 1-2). נקודת המוצא של חוק העונשין הייתה ועודנה, כי הגורם בכוונה תחילה למותו של אדם דינו מאסר עולם חובה (עניין חדד, עמודים 764-765; עניין בוחבט, עמודים 652-653); התיקון לחוק לעניין עבירות ההמתה טרם נתקבל. הרעיון הטמון בכלל זה - מאסר עולם חובה - נועד לבטא תפיסה חברתית עמוקה המקדשת את החיים, ועונשת את מי שנוטלים מזולתו, בדרך של שלילת חירותו לתמיד. האפשרות לענישה מופחתת שבסעיף 300א נועדה למקרים מיוחדים וחריגים בלבד, (עניין פרישקין, פסקה 23 לחוות דעתה של השופטת ע' ארבל).

מח. במקרה דנא נסיבות העניין והמניע לרצח המנוח מורכבים יותר מאשר התיאור שמסרו באות-כוח המבקשת. לא אדרש לטעמים שבשלהם ננקט בהליך המשפטי קו הגנה של הכחשה גורפת של המתת המנוח, ולרקע הקשור בחשדות המנוח כלפי המבקשת באשר ליחסים עם דודו מ.. כבר הזכרנו את העובדה שהמבקשת רכשה בעבור המנוח גלולות בונדורמין והלעיטה אותו בהן; את אופן ההמתה וסילוק גופת המנוח; "תפירת" סיפור הכיסוי של הנסיעה לאילת; גרסאותיה השונות של המבקשת בנוגע למעשה הרצח לאחר הרשעתה; והודאתה ביום 25.10.2004, עוד בטרם החלה בטיפול נפשי בין כתלי הכלא. כל אלה אינם מצביעים על עיוות דין, גם לאחר בחינת המקרה שוב ושוב וברגישות. נסיבות העניין אינן מעלות כי מדובר במקרה בו מתעורר חשש של ממש כי נגרם למבקשת עיוות דין; ראו גם, לעניין השלכות רחב אפשרויות, עניין רחמיניאן פסקה 27.

כללם של דברים

מט. כללם של דברים, המבקשת לא הוכיחה כי התקיימו בעניינה עילות לקיום משפט חוזר, שכן לא הצביעה על ראייה העשויה לבדה, או ביחד עם החומר שהיה בפני בית המשפט, להוביל למסקנות אחרות מאלה שאלהן הגיע בית משפט זה, או על חשש ממשי לעיוות דין בהרשעתה. לפיכך, אין בידי להעתר לבקשה, וכאמור אין בכך כדי להביע דעה על בקשות חנינה או קציבה נוספת, שאינן בתחומן של בית המשפט.

ניתנה היום, ט' באייר התשע"ה (28.4.2015).

המשנה לנשיאה